[2019] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 701

ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ

ਬਨਾਮ

ਮੈਸਰਜ਼ ਜੇ. ਏ. ਐਚ. ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2019 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 4776)

ਮਈ 08, 2019

[ਆਰ.ਐਫ. ਨਰੀਮਨ ਅਤੇ ਵਿਨੀਤ ਸਰਨ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਕਟ, 1961 – ਧਾਰਾ 30 – ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਮਿਤੀ 01.07.13 ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਕਾਇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇਗੀ, ਜੋ ਫਿਰ ਮੁੱਢਲਾ ਫੈਸਲਾ ਲਵੇਗੀ - ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਿਵਾਰਣ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਨ ਲਈ 15 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ- ਅਜਿਹੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਅੰਤਿਮ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ - ਆਰ. ਬੀ. ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ 01.07.15 ਦੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ - ਜੇ ਇਸ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਮੰਗਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਦੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਨਿੱਜੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸੁਣਵਾਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ - ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਮੇਟੀ (ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ - ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣਾ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਮੁਵੱਕਲ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ - ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਕਿਹਾ ਗਿਆ: ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਤਹਿਤ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ, ਤੱਥ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ - ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 30 ਤਹਿਤ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਇਹ ਕਮੇਟੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ / ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸੰਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹਨ - ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਵੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 30 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ

ਹੋਵੇਗਾ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਨੁਛੇਦ 19 (1) (ਜੀ) ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਬਕਾਇਆਦਾਰ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਸ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਅਸਰ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਗੰਭੀਰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਾਜਬ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ - ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ, ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਦੇ ਹੀ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਕਰਜ਼ਦਾਰ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਇੱਕ ਤਰਕਸੰਗਤ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਫਿਰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਦਮ - ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਅਨੁਛੇਦ 19 (1) (ਜੀ) - ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ - ਕਮੇਟੀਆਂ - ਇਨਸੋਲਵੈਂਸੀ ਐਂਡ ਬੈਂਕਰਪਸੀ ਕੋਡ, 2016 – ਧਾਰਾ 29A.

701

XXXXXX

ਕਮੇਟੀਆਂ - ਜਦੋਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨਹੀਂ – ਕਿਹਾ ਗਿਆ: ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ "ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ" ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ / ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ।

ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ - ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੋਧਿਆ ਸਰਕੂਲਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਰਕੂਲਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਣ-ਬੁਝ ਕੇ ਬਕਾਇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੀ ਥਾਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ - ਸਰਕੂਲਰ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀਆਂ - ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ – ਕਿਹਾ ਗਿਆ: ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ - ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਇੱਕ ਲਚਕਦਾਰ ਸਾਧਨ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਅਜਿਹਾ ਨਤੀਜਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਰ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਲਿਖਤੀ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ
ਮੈਸਰਜ਼ ਜੇ. ਏ. ਐਚ. ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ 703

ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ

ਕਿਹਾ ਕਿ: 1.1 ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਮਿਤੀ 01.07.2013 ਨੇ ਚੇਅਰਮੈਨ/ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਿਵਾਰਣ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਨ ਲਈ 15 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਮਿਤੀ 01.07.2015 ਦੇ ਪੈਰਾ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਪਰੋਕਤ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਨਿੱਜੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇਣ ਜਾਂ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਉਪਰੋਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਨਿੱਜੀ ਸੁਣਵਾਈ ਹੈ, ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੰਭੀਰ ਨਤੀਜੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨਤੀਜੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ: (a) ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੈਂਕ/ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ [ਪੈਰਾ 2.5(a)]; (b) ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ/ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ 5 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿੱਤ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇਗਾ [ਪੈਰਾ 2.5(a)]; (c) ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ [ਪੈਰਾ 2.5(b)]; (d) ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ [ਪੈਰਾ 2.5 (c)]; (e) ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰਥਕ/ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਧਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ [ਪੈਰਾ 2.5(d)]; (f) ਇਨਸੋਲਵੈਂਸੀ ਐਂਡ ਬੈਂਕਰਪਸੀ ਕੋਡ, 2016 ਦੀ ਧਾਰਾ 29A ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਤਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। [ਪੈਰੇ 7, 8] [712-B-H; 713-A]

XXXXXX

1.2 ਵਿਵਾਦਿਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ" ਸ਼ਬਦ "ਵਿਅਕਤੀ" ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ "ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ" ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ "ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ" ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਲੀਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਰੇ "ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ" ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਅਜਿਹੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਹੈ। ਜਸਵੰਤ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿੱਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ, ਮੇਰਠ ਬਨਾਮ ਲਕਸ਼ਮੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਹਿੰਦ ਸਾਈਕਲਜ਼

ਲਿਮਟਿਡ ਦੇ ਟੈਸਟਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮਿਤੀ 01.07.2015 ਦੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਤਹਿਤ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਰਕੂਲਰਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਾਕਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੋਵਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਲੀਜ਼ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ, ਇੱਕ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਤੱਥ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜਾ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਰਕੂਲਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਕਟ, 1961 ਦੀ ਧਾਰਾ 30 ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਕਤ ਕਮੇਟੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਵੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 30 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [ਪੈਰੇ 11, 12] [713-F-H; 715-A; D-G]

1.3 ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੋਰ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਇੱਕ ਲਚਕਦਾਰ ਸਾਧਨ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਨਤੀਜਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਰ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਲਿਖਤੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 13] [716-A-C]

XXXXXX

ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਜੇ. ਏ. ਐਚ. ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ 705

1.4 ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਮਿਤੀ 01.07.2015 ਦੇ ਪੈਰਾ 3 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੈਰਾ 2.1.3 ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਿਰਫ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਕੀ ਕੋਈ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਮਰਜ਼ੀ, ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਅਤੇ ਗਣਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਤੱਥ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜੋ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ 'ਤੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ

ਸਕਣ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 19 (1) (g) ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਸਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੈਂਕ/ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ/ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿੱਤ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਬੈਂਕ/ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰਥਕ/ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਸਮਰਥਕ ਜਾਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸੋਲਵੈਂਸੀ ਐਂਡ ਬੈਂਕਰਪਸੀ ਕੋਡ, 2016 ਦੀ ਧਾਰਾ 29A ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਬਿਨੈਕਾਰ ਬਣਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੰਭੀਰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ, ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਵਾਜਬ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਮਿਤੀ 01.07.2013 ਦੇ ਪੈਰਾ 3 ਨੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ, ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਦੇ ਪੈਰਾ 3 (b) ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਧਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਅਜਿਹੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਲਿਖਤੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ (ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ) 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ 'ਤੇ ਇੱਕ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਫਿਰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਮਿਤੀ 01.07.2013 ਨੇ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਮੰਨਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਦਮ ਮਿਤੀ 01.07.2015 ਦੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 21] [722-D-H; 723-A-D]

XXXXXX

ਜਸਵੰਤ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿੱਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ, ਮੇਰਠ ਬਨਾਮ ਲਕਸ਼ਮੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਹੋਰ, **[1963] ਸੁਪ. 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ.** 242; ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਹਿੰਦ ਸਾਈਕਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ, **[1963] 1 ਸੁਪ. ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 625;** ਐਸੋਸੀਏਟਿਡ ਸੀਮੈਂਟ ਕੰਪਨੀਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਪੀ. ਐਨ. ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਹੋਰ, **[1965] 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 366;** ਗੋਰਖਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੇਵਾਵਾਂ ਬਨਾਮ ਸਰਕਾਰ (ਐਨ. ਸੀ. ਟੀ. ਦਿੱਲੀ) ਅਤੇ ਹੋਰ **(2014) 9 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 105;** ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1978) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 405: [1978] 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 272;** ਕਵਿਤਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (I), **(1981) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 558: [1982] 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 138;** ਜੇ.ਕੇ. ਅਗਰਵਾਲ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਬੀਜ ਵਿਕਾਸ ਨਿਗਮ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1991) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 283: [1990] 3 ਸੁਪ. ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 13;** ਕ੍ਰਿਸੈਂਟ ਡਾਇਜ਼ ਐਂਡ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰਾਮ

ਨਰੇਸ਼ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ **(1993) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 115: [1992] 3 ਸੁਪ. ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 559;** ਡੀ.ਜੀ., ਰੇਲਵੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੇ. ਰਘੂਰਾਮ ਬਾਬੂ **(2008) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 406: [2008] 3** ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. **752;** ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦਰ ਟੰਡਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, **(1974) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 374;** ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੀਜ ਨਿਗਮ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਕੇ. ਵੀ. ਰਾਮਾ ਰੈੱਡੀ, **(2006) 11 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 645: [2006] 6 ਸੁਪ. ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 725 – ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।**

ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਜੇ. ਏ. ਐਚ. ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ **2015 ਦੇ ਐਲ. ਪੀ. ਏ. ਨੰਬਰ 113 ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ;** ਕਿੰਗਫਿਸ਼ਰ ਏਅਰਲਾਈਨਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **2015 ਦੇ ਡਬਲਯੂ. ਪੀ. (L) ਨੰਬਰ 1684 ਵਿੱਚ ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ;** ਕਿੰਗਫਿਸ਼ਰ ਏਅਰਲਾਈਨਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **2014 ਦੇ ਏ. ਐਸ. ਟੀ. ਨੰ. 320 ਕਲਕੱਤਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ** ਫੈਸਲਾ; ਨੰਦ ਲਾਲ ਬਜਾਜ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1981) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 327: [1982] 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 718 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ		
[1963] ਸੁਪ. 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 242	ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 11
[1963] ਸੁਪ. 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 625	ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 11
[1965] 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 366	ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 12
(2014) 9 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 105	ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 13
[1978] 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 272	ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 14
[1982] 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 138	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 15
[1982] 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 718	ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 15
[1990] 3 ਸੁਪ. ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 13	ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 16
[1992] 3 ਸੁਪ. ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 559	ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 17
[2008] 3 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 752	ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 18
(1974) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 374	ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 19
[2006] 6 ਸੁਪ. ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 725	ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 20

XXXXXX

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2019 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 4776.

2015 ਦੇ ਐਲ. ਪੀ. ਏ. ਨੰਬਰ 113 ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਿਤੀ 17.12.2015 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਨਾਲ

2019 ਦੇ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 4777, 4778.

ਪਰਾਗ ਪੀ. ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਲਲਤਾਕਸ਼ ਦੋਸ਼ੀ, ਐਡਵੋਕੇਟ (ਏ.ਸੀ.)

ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਐਨ. ਕੇ. ਕੌਲ, ਬੀ. ਬੀ. ਸਾਹਨੀ, ਪ੍ਰਿਤੇਸ਼ ਕਪੂਰ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਸੰਜੇ ਕਪੂਰ, ਭਰਤ ਗੰਗਾਧਰਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੇਘਾ ਕਰਨਵਾਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ੁਭਰਾ ਕਪੂਰ, ਵਿਪਿਨ ਕੁਮਾਰ ਜੈ, ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਸ਼ਯਪ, ਸੌਰਭ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸ਼ਿਬਾਸ਼ੀਸ਼ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕੰਚਨ ਕੌਰ ਢੋਡੀ, ਐਡਵੋਕੇਟ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਆਰ.ਐਫ. ਨਰੀਮਨ, ਜੇ. 1. ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ (Leave granted)

2. ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ **["ਆਰ. ਬੀ. ਆਈ."]** ਦੇ ਸਰਕੂਲਰਾਂ ਤਹਿਤ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਅਜਿਹੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

3. ਆਰ. ਬੀ. ਆਈ. ਦੇ ਮਿਤੀ 01.07.2013 ਦੇ ਸਰਕੂਲਰ ਨੂੰ "ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਬਕਾਇਦਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ" ["**ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ**"] ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਪਾਰਕ ਬੈਂਕਾਂ (ਖੇਤਰੀ ਪੇਂਡੂ ਬੈਂਕਾਂ (RRBs) ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਬੈਂਕਾਂ (LABs) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਅਤੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਨੋਟੀਫਾਈਡ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਕਤ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਉਦੇਸ਼:

ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇਣ ਲਈ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਬਕਾਇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬੈਂਕ ਵਿੱਤ ਉਪਲਬਧ ਨਾ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।"

ਇਸ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਦੇ ਤਹਿਤ, "ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ" ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"2.1. **<u>ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ</u>**
ਸ਼ਬਦ "ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ" ਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਸਥਾਪਨ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁੜ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

<u>XXXXXX</u>

ਇੱਕ "ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ" ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ: -

(a) ਯੂਨਿਟ ਨੇ ਕਰਜ਼ਦਾਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਭੁਗਤਾਨ/ਅਦਾਇਗੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਕੋਲ ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੋਵੇ।

(b) ਯੂਨਿਟ ਨੇ ਕਰਜ਼ਦਾਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਦਾਇਗੀ/ਮੁੜ ਅਦਾਇਗੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਦਾਤਾ ਤੋਂ ਵਿੱਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਫੰਡਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(c) ਯੂਨਿਟ ਨੇ ਕਰਜ਼ਦਾਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਦਾਇਗੀ/ਮੁੜ ਅਦਾਇਗੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਲਈ ਵਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਯੂਨਿਟ ਕੋਲ ਹੋਰ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫੰਡ ਉਪਲਬਧ ਹਨ।

(d) ਯੂਨਿਟ ਨੇ ਕਰਜ਼ਦਾਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਦਾਇਗੀ/ਮੁੜ ਅਦਾਇਗੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੈਂਕ/ਕਰਜ਼ਦਾਤਾ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਿਆਦ ਕਰਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਚੱਲ ਸਥਿਰ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਜਾਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।"

ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਿਵਾਰਣ ਵਿਧੀ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਦੇ ਪੈਰਾ 3 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ:

"3. **<u>ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਿਵਾਰਨ ਵਿਧੀ</u>**

ਬੈਂਕਾਂ/ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਪਾਅ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ:

(i) ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ, ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਉੱਚ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਬੈਂਕ/ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ GMs/DGMs ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

(ii) ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਬਕਾਇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਬਾਰੇ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

XXXXXX

ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਜੇ. ਏ. ਐਚ. ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ
[ਆਰ.ਐਫ. ਨਰੀਮਨ, ਜੇ.] 709

(iii) ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਢੁਕਵੀਂ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਬੰਧਤ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਜਬ ਸਮਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ 15 ਦਿਨ) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਿਵਾਰਣ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਹੋਰ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ।

(iv) ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਿਵਾਰਣ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(v) ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਬਾਰੇ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਚਾਰ ਲਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ' ਵਜੋਂ ਅੰਤਿਮ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਢੁਕਵੀਂ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। "

4. 01.07.2015 ਨੂੰ, ਆਰ. ਬੀ. ਆਈ. ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਪਾਰਕ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਸੂਚਿਤ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਬਕਾਇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਨਜਿੱਠਣਾ ਹੈ ["**ਸੋਧਿਆ ਸਰਕੂਲਰ**"] "ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਹੀ

ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਬਕਾਇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

"3. **<u>ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧੀ</u>**

ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਾ 2.5 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ:

(a) ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਮਰਥਕ/ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਵੱਲੋਂ ਸਬੰਧਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ GM/DGM ਰੈਂਕ ਦੇ ਦੋ ਹੋਰ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

(b) ਜੇ ਕਮੇਟੀ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਦੀ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਅਤੇ ਸਮਰਥਕ/ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰੇਗੀ। ਜੇ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਮੌਕਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਅਤੇ ਸਮਰਥਕ/ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(c) ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਚੇਅਰਮੈਨ/ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਜਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ/ਸੀ.ਈ.ਓਜ਼. ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੈਂਕ ਦੇ ਦੋ ਸੁਤੰਤਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ/ਗੈਰ-ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਕਤ ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਆਦੇਸ਼ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇ ਪਛਾਣ ਕਮੇਟੀ ਕਿਸੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

xxx xxx xxx"

5. ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ 2016 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਗਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 8591 ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਾਗ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਨੂੰ ਅਦਾਲਤੀ ਮਿੱਤਰ ਵਜੋਂ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਕਟ, 1961 ਦੀ ਧਾਰਾ 30 ["**ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਕਟ**"] ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਨੂੰ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਿਵਲ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਗੰਭੀਰ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 19 (1) (g) ਤਹਿਤ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਕੋ ਇਕ ਸੰਭਾਵਿਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਜੋ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਕੀਲ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੰਬੀ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਕੇ ਕਿਸੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਲਤਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਬਹਿਸ ਲਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਭੇਦਭਾਵ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ **ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਜੇ. ਏ. ਐਚ. ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ,** ਐਲ. ਪੀ. ਏ. ਨੰਬਰ 113, 2015 ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ **ਕਿੰਗਫਿਸ਼ਰ ਏਅਰਲਾਈਨਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ**, 2015 ਦੇ ਡਬਲਯੂ. ਪੀ. (L) ਨੰਬਰ 1684 ਅਤੇ ਕਲਕੱਤਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ, **ਕਿੰਗਫਿਸ਼ਰ ਏਅਰਲਾਈਨਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ**, 2014 ਦੇ ਏ. ਐਸ. ਟੀ. ਨੰਬਰ 320 ਵਿੱਚ ਵੱਖਰਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਜੋ 2017 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਗਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 10008 ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਨ।

XXXXXX

ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਜੇ. ਏ. ਐਚ. ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ
[ਆਰ.ਐਫ. ਨਰੀਮਨ, ਜੇ.] 711

6. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਨੀਰਜ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਬੀ.ਬੀ. ਸਾਹਨੀ, 2016 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਗਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 8591 ਅਤੇ 2017 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਗਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 10008 ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰੀਤੇਸ਼ ਕਪੂਰ, 2017 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਗਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 26329 ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਦਖਲਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਵੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਰ. ਬੀ. ਆਈ. ਦੇ ਸਰਕੂਲਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ "ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ" ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਲਈ ਕਲਕੱਤਾ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ

ਨਜ਼ਰੀਆ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹੈ। ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਮਿਤੀ 01.07.2013 ਦੇ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਮੇਟੀ ਇੱਕ ਮੁੱਢਲਾ ਫੈਸਲਾ ਲਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ["**ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ**"] ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਬੰਧਤ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਿਵਾਰਣ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਾ ਕਰਨ ਲਈ 15 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਹੋਰ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ["**ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ**"] ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਜਿਹੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਅੰਤਿਮ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਮਿਤੀ 01.07.2015 ਦਾ ਸੋਧਿਆ ਸਰਕੂਲਰ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਦਾ ਪੈਰਾ 3 ਉਪਰੋਕਤ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਦੀ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਬੰਧਤ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਮੰਗਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਦੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਨਿੱਜੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸੁਣਵਾਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਬੈਂਕ ਦੇ ਦੋ ਸੁਤੰਤਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ/ਗੈਰ-ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚੇਅਰਮੈਨ/ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਜਾਂ ਸੀ. ਈ. ਓ. ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਕਤ ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

XXXXXX

7. ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਮਿਤੀ 01.07.2013 ਨੇ ਚੇਅਰਮੈਨ/ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਿਵਾਰਣ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਾ ਕਰਨ ਲਈ 15 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਮਿਤੀ 01.07.2015 ਦੇ ਪੈਰਾ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਪਰੋਕਤ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਨਿੱਜੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇਣ ਜਾਂ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਉਪਰੋਕਤ ਆਦੇਸ਼

ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਨਿੱਜੀ ਸੁਣਵਾਈ ਹੈ, ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦੀ ਹੈ।

8. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗੰਭੀਰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨਤੀਜੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

(a) ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੈਂਕ/ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ [ਪੈਰਾ 2.5(a)] ।

(b) ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ/ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ 5 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿੱਤ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇਗਾ [ਪੈਰਾ 2.5(a)]।

(c) ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ [ਪੈਰਾ 2.5(b)]।

(d) ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ [ਪੈਰਾ 2.5 (c)]।

(e) ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰਥਕ/ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਧਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ [ਪੈਰਾ 2.5(d)]।

(f) ਇਨਸੋਲਵੈਂਸੀ ਐਂਡ ਬੈਂਕਰਪਸੀ ਕੋਡ, 2016 ਦੀ ਧਾਰਾ 29A ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

XXXXXX

ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਜੇ. ਏ. ਐਚ. ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ
[ਆਰ.ਐਫ. ਨਰੀਮਨ, ਜੇ.] 713

9. ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਮਿਤੀ 01.07.2015 ਦੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

10. ਕਿਉਂਕਿ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸਦਨ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਮੁਵੱਕਿਲ ਦੀ

ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹਾਊਸ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 30 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 30 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"30. ਵਕੀਲਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ- ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਹਰੇਕ ਵਕੀਲ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,

(i) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ।

(ii) ਕਿਸੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ; ਅਤੇ

(iii) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਹ ਵਕੀਲ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

XXXXXX

11. ਨਿਰਪੱਖ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ" ਸ਼ਬਦ "ਵਿਅਕਤੀ" ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ "ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ" ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ "ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ" ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਰੇ "ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ" ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਅਜਿਹੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ **ਜਸਵੰਤ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿੱਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ, ਮੇਰਠ ਬਨਾਮ ਲਕਸ਼ਮੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਹੋਰ,** [1963] ਸੁਪ. (1) ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 242 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਵਾਦ ਐਕਟ, 1947 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਾਰਾ 29 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਸੁਲ੍ਹਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ "ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ" ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇੰਨਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, **ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਹਿੰਦ ਸਾਈਕਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ,** [1963] ਸੁਪ. (1) ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 625 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਵਾਦ ਐਕਟ, 1947 ਦੀ ਧਾਰਾ 10-ਏ ਤਹਿਤ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਚੋਲੇ ਨੂੰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ

ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਆਰਬਿਟਰੇਟਰ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

12. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, **ਐਸੋਸੀਏਟਿਡ ਸੀਮੈਂਟ ਕੰਪਨੀਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਪੀ. ਐਨ. ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਹੋਰ**, [1965] 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 366 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਇੱਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਭਲਾਈ ਅਧਿਕਾਰੀ ਭਰਤੀ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਯਮ, 1952 ਦੇ ਨਿਯਮ 6 (6) ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਆਦੇਸ਼ ਅਪੀਲਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136(1) ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ "ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ" ਹੈ। ਗਜੇਂਦਰਗਡਕਰ, ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁੱਢਲੀ ਪਰਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਰਾਜ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਬਚਵਤ, ਜੇ. ਨੇ ਕਿਹਾ:

XXXXXX

ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਜੇ. ਏ. ਐਚ. ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ
[ਆਰ.ਐਫ. ਨਰੀਮਨ, ਜੇ.] 715

"**44**. ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਣਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਚਿਤ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਕਿ ਕੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਜਾਂ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੋਈ ਵੀ ਬਾਹਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਇਹ ਟੈਸਟ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਹੋਣ. ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਬਣਨ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਵਾਦ ਐਕਟ, 1947 ਦੀ ਧਾਰਾ 10- A ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿਚੋਲੇ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਰਗੇ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਤੋਂ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ

ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਅੰਦਰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਡੰਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1940 ਇੱਕ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਆਡੰਬਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਵਾਦ ਐਕਟ, 1947 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 10-A ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਆਡੰਬਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਸੌਂਪਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨਹੀਂ ਹਨ।"

ਉਪਰੋਕਤ ਟੈਸਟਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਹ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮਿਤੀ 01.07.2015 ਦੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਤਹਿਤ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਰਕੂਲਰਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਾਕਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੋਵਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਲੀਜ਼ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ, ਇੱਕ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਤੱਥ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜਾ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਰਕੂਲਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 30 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਕਤ ਕਮੇਟੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਬੂਤ ਲੈਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਵੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 30 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

XXXXXX

13. ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਮਿਤੀ 01.07.2015 ਤਹਿਤ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਸਰਕੂਲਰ ਪੁਰਾਣੇ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੋਰ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਇੱਕ ਲਚਕਦਾਰ ਸਾਧਨ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ

ਨਤੀਜਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਰ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਲਿਖਤੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, **ਗੋਰਖਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੇਵਾਵਾਂ ਬਨਾਮ ਸਰਕਾਰ (ਐਨ. ਸੀ. ਟੀ. ਦਿੱਲੀ) ਅਤੇ ਹੋਰ**, (2014) 9 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 105 ਦੇ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਲੈਕ ਲਿਸਟ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦੇ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਗੰਭੀਰ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ [ਪੈਰਾ 20 ਦੇਖੋ]।

14. ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ, ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਐਲਾਨੇ ਜਾਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਕਿਸੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਭ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ, ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੀ ਤੱਥ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, **ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ,** (1978) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 405 ਵਿੱਚ, ਚੋਣ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

XXXXXX

ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਜੇ. ਏ. ਐਚ. ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ
[ਆਰ.ਐਫ. ਨਰੀਮਨ, ਜੇ.] 717

"63. ਵਾਈਜ਼ਮੈਨ ਬਨਾਮ ਬੋਰਨਮੈਨ [(1967) 3 All ER 1945] ਵਿੱਚ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਸੀ। ਲਾਰਡ ਰੀਡ ਨੇ ਕਿਹਾ: "ਭਾਵੇਂ ਫੈਸਲਾ ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਤੇ ਬਚਾਓ ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇਖਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ" (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਰਸਮੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਅਤਿ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਧੀ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਵਿਹਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਚਕਦਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਲਈ ਯੋਗ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦਾ ਝਟਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਵਾਈਜ਼ਮੈਨ ਵਿਚ ਵੀ, ਜਿੱਥੇ ਸਿਰਫ ਇਹ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਟੈਕਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੇਸ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ, ਲਾਰਡ ਰੀਡ, ਬਰਥ-ਯੇ-ਗੋਸਟ ਦੇ ਲਾਰਡ ਮੌਰਿਸ ਅਤੇ ਲਾਰਡ ਵਿਲਬਰਫੋਰਸ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ "ਅਜਿਹੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਮਾਮਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਇਸ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਿਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ" (ਲਾਰਡ ਡੇਨਿੰਗ, ਐਮ.ਆਰ., ਹਾਵਰਡ ਵਰਸਿਜ਼ ਬੋਰਨਮੈਨ [(1974) 3 ਡਬਲਯੂ. ਐਲ. ਆਰ. 660] ਵਿੱਚ ਲਾਅ ਲਾਰਡਜ਼ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)। ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਹਾਰਕ ਪਹੁੰਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਅਦਾਲਤ

ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਜਾਜ਼ਤ ਯੋਗ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਾਰਡੀਨਲ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਖਰਕਾਰ, ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ, ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਮੰਗੇ ਜਾਣ। ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤੁਰੰਤ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗਣਾ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਕਾਫ਼ੀ ਪਾਲਣਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਦੇ ਨੋਟਿਸ 'ਤੇ ਬੁਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੀਟਿੰਗ, ਜਾਂ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਟੈਲੀਫੋਨ ਕਾਲ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। .....”

(ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ)

XXXXXX

15. **ਕਵਿਤਾ** ਬਨਾਮ **ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ** (I), (1981) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 558 ["**ਕਵਿਤਾ**"] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰੋਕਥਾਮ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕੈਦੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਵੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲਈ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੇਨਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਵਕੀਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, **ਨੰਦ ਲਾਲ ਬਜਾਜ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ,** (1981) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 327 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 22 (3) (ਬੀ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਭਿਆਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਫਿਰ **ਕਵਿਤਾ** (ਸੁਪਰਾ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੱਖਪਾਤੀ ਹੋਵੇਗਾ।

16. **ਜੇ.ਕੇ. ਅਗਰਵਾਲ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਬੀਜ ਵਿਕਾਸ ਨਿਗਮ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ,** (1991) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 283 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੈਰਾ 4 ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ

ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਕੋਈ ਵੀ ਆਮ ਸਿਧਾਂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਆਖਰੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਚ, ਸਥਿਤੀਗਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕੇਸ ਦੇ ਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਕੇਸ-ਦਰ-ਕੇਸ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ [ਪੈਰਾ 8 ਦੇਖੋ] ।

17. **ਕ੍ਰੈਸੈਂਟ ਡਾਇਜ਼ ਐਂਡ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰਾਮ ਨਰੇਸ਼ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ,** (1993) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 115 ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਵਾਦ ਐਕਟ, 1947 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ:

"12. ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਏਜੰਟ ਦੁਆਰਾ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ, ਨਿਯਮਾਂ ਜਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ, ਸੀਮਤ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇ ਦੋਸ਼ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਪਰਾਧੀ ਦੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਏਜੰਟ ਦੁਆਰਾ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

13. ਭਾਰਤ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇ ਪੂਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਪਹਿਲੂ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜੋ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ (i) ਕਾਲਿੰਦੀ (N) ਬਨਾਮ ਟਾਟਾ ਲੋਕੋਮੋਟਿਵ ਐਂਡ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ, ਜਮਸ਼ੇਦਪੁਰ [(1960) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 407 : ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1960 ਐਸ. ਸੀ. 914], (ii) ਬਰੂਕ ਬਾਂਡ ਇੰਡੀਆ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸੁਬਾ ਰਮਨ (S.) [(1961) 2 ਐਲ. ਐਲ. ਜੇ. 417] ਅਤੇ (iii) ਡਨਲੋਪ ਰਬੜ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਕਾਮੇ [(1965) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 139 : ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1965 ਐਸ. ਸੀ. 1392] ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੰਪਨੀ ਆਪਣੇ ਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਠੀਕ ਹੈ।"

xxx xxx xxx

XXXXXX

ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਜੇ. ਏ. ਐਚ. ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ
[ਆਰ.ਐਫ. ਨਰੀਮਨ, ਜੇ.] 719

"17. ਇਸ ਲਈ, ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ-ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਵਕੀਲ ਜਾਂ ਏਜੰਟ ਦੁਆਰਾ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ, ਨਿਯਮਾਂ, ਉਪਨਿਯਮਾਂ ਜਾਂ ਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ, ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਜਾਂ ਨਿਯਮਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਜਾਂ ਏਜੰਟ ਦੁਆਰਾ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ

ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਪਰਾਧੀ ਦੇ ਸੁਣਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਲੋੜ ਸਲਾਹ ਜਾਂ ਏਜੰਟ ਦੁਆਰਾ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੱਤਕਾਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧੀ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸੇ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਲਰਕ ਜਾਂ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਧਾਰਾ 21 ਅਤੇ 22(ii) 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਸਟਾਫ-ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਸੰਘ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਰਾਹੀਂ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੋਣ 'ਤੇ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਟੀਚਾ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਘਰੇਲੂ ਜਾਂਚ ਭੇਜਣ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਲੰਬੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਦੂਜਾ, ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧੀ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ ਵਿਭਾਗ ਜਾਂ ਅਦਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ। ਤੀਜਾ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਲਦੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਬਲਕਿ ਸਸਤੀ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 22 (2) ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ।

18. **ਡੀ. ਜੀ., ਰੇਲਵੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ. ਕੇ. ਰਘੂਰਾਮ ਬਾਬੂ** (2008) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 406 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਘਰੇਲੂ/ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ:

"9. ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘਰੇਲੂ/ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਐਨ. ਕਾਲਿੰਦੀ ਬਨਾਮ ਟਾਟਾ ਲੋਕੋਮੋਟਿਵ ਅਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ [ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1960, ਐਸ. ਸੀ. 914] ਨਾਲ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ ਕੋਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਨੂੰ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੈ ਜੇ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੁਆਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਬਰੂਕ ਬਾਂਡ ਇੰਡੀਆ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸੁਬਾ ਰਮਨ [(1961) 2 ਐਲ. ਐਲ. ਜੇ. 417 (ਐਸ. ਸੀ.)] ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

10. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਿਪਲਾ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰਿਪੂ ਦਮਨ ਭਨੋਟ [(1999) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 188: 1999 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. (L&S) 847] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਭਾਰਤ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਨਿਗਮ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਜਨਰਲ ਕਾਮਗਾਰ ਸੰਘ

[(1999) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 626: 1999 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. (L&S) 361] ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੇ ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

11. ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋਸ਼-ਪੱਤਰ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਰਾਹੀਂ ਸਲਾਹਕਾਰ ਰਾਹੀਂ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਨਿਯਮ/ਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਿਸੇ ਦੁਆਰਾ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਭਾਵੇਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਇੱਕ ਸੀਮਤ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਏਜੰਟ ਰਾਹੀਂ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। "

ਆਖਰਕਾਰ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰੇਲਵੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲ ਨਿਯਮ, 1987 ਦੇ ਨਿਯਮ 153.8 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏਗੀ ਜਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏਗੀ।

19. ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੇਸ ਹੈ ਜਿੱਥੇ "ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ" ਵਿੱਚ ਉਹ ਤੱਥ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ "ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ" ਸਿਰਫ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਸੰਸਕਰਣ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, **ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦਰ ਟੰਡਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ**, (1974) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 374 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"17. ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੇਸ ਦੀਆਂ ਪੇਚੀਦਗੀਆਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਮਾੜੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਚੰਗੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਿਯਮਾਂ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਹੀਤਾ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਖਾਮੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਹੀ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ।

XXXXXX

ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਜੇ. ਏ. ਐਚ. ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ

ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿਚਲੇ ਹਾਲਾਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਕੋਈ ਵਕੀਲ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਖਾਤਿਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸਬੂਤ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਵਕੀਲ ਦੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਜਬ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

20. **ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੀਜ ਨਿਗਮ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਕੇ. ਵੀ. ਰਾਮਾ ਰੈੱਡੀ,** (2006) 11 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 645 ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ:

"7. ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਘਰੇਲੂ ਪੁੱਛਗਿੱਛਾਂ ਵਿੱਚ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼, ਜੇ ਕੋਈ ਹਨ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੇ ਹਨ: ਦੇਖੋ ਕਾਲਿੰਦੀ ਬਨਾਮ ਟਾਟਾ ਲੋਕੋਮੋਟਿਵ ਐਂਡ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ [(1960) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 407 : ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1960 ਐਸ. ਸੀ. 914], ਡਨਲੋਪ ਰਬੜ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਕਾਮੇ [(1965) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 139 : ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1965 ਐਸ. ਸੀ. 1392, ਕ੍ਰੈਸੈਂਟ ਡਾਇਜ਼ ਐਂਡ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰਾਮ ਨਰੇਸ਼ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ [(1993) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 115 : 1993 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. (L&S) 360] ਅਤੇ ਇੰਡੀਅਨ ਓਵਰਸੀਜ਼ ਬੈਂਕ ਬਨਾਮ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਹਾਇਕ [(2001) 9 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 540 2002 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. (L&S) 1043]।

XXXXXX

ਫਿਰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"10. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਿਗਮ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਮਿਤੀ 21-11-2003 ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦਫਤਰੀ ਯਾਦ-ਪੱਤਰ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖਿਆ ਸਹਾਇਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਭਿਆਸੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਿਸੇ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਵਿਵੇਕ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਦਰਸਾਏ

ਗਏ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸਨ: (a) ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ 63.67 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੈ, (b) ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ (c) ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲੈਣ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਯੋਗ ਸਹਿ-ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਕ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਸਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਭਿਆਸੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ ਪਿਆ। ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਭਿਆਸੀ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸਵਾਲ ਅਧੀਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਭਿਆਸੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਦੇ ਸਵਾਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਸਮਝਾਉਣ ਅਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਾਹਜ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰਕਮ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਭਿਆਸੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਖਪਾਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਅਸਥਿਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਜੇ. ਏ. ਐਚ. ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ
[ਆਰ.ਐਫ. ਨਰੀਮਨ, ਜੇ.] 723

21. ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਮਿਤੀ 01.07.2015 ਦੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਦੇ ਪੈਰਾ 3 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੈਰਾ 2.1.3 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਿਰਫ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਯੂਨਿਟ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਭੁਗਤਾਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਕੋਲ ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੋਵੇ; ਜਾਂ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਫੰਡ ਉਧਾਰ ਲਏ ਹਨ ਜੋ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਲਈ ਵਿੱਤ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੀ ਕੋਈ ਬਕਾਇਆ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ, ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਅਤੇ ਗਣਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਤੱਥ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜੋ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ 'ਤੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 19(1)(g) ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਸਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ

ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੈਂਕ/ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ/ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿੱਤ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਬੈਂਕ/ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਮਰਥਕ/ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਸਮਰਥਕ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸੋਲਵੈਂਸੀ ਐਂਡ ਬੈਂਕਰਪਸੀ ਕੋਡ, 2016 ਦੀ ਧਾਰਾ 29A ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਬਿਨੈਕਾਰ ਬਣਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੰਭੀਰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ, ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਵਾਜਬ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਮਿਤੀ 01.07.2013 ਦੇ ਪੈਰਾ 3 ਨੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ, ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਮਿਤੀ 01.07.2015 ਦੇ ਪੈਰਾ 3(b) ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਅਜਿਹੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਲਿਖਤੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ (ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ) 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ 'ਤੇ ਇੱਕ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਫਿਰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਮਿਤੀ 01.07.2013 ਨੇ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਮੰਨਿਆ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਤੀ 01.07.2015 ਦੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਰਕੂਲਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ, ਵਿਵਾਦਿਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਅਦਾਲਤੀ ਮਿੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਾਗ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਦਿਵਿਆ ਪਾਂਡੇ

ਅਪੀਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi